

**REPUBLIKA E SHQIPËRISË
INSTITUTI I ZHVILLIMIT TË ARSIMIT**

**PROGRAMET E KURRIKULËS PËR GJIMNAZIN ME KOHË
TË SHKURTUAR**

FUSHA: SHKENCA SHOQËRORE

LËNDA: GJEOGRAFI

**PROGRAMI I LËNDËS
GJEOGRAFI
PËR KLASËN E 13-TË**

Koordinator: Evis Mastori

Redaktor: Vjola Grillo

Përgjegjës sektori: Marita Hamza

TIRANË, DHJETOR 2010

Programi i lëndës "Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare" trajton në mënyrë komplekse problemet gjeografike të hapësirës shqiptare nga pikëpamja rajonale. Ai synon formimin e koncepteve shkencore të nxënësve mbi veçoritë gjeografike të natyrës shqiptare dhe vlerat e trashëgimisë natyrore e kulturore; mbi potencialet natyrore dhe njerëzore për zhvillimin ekonomik dhe turistik; mbi problemet gjeografike të sistemeve humane shqiptare: popullsia dhe ekonomia, të shtrira në kohë e hapësirë; mbi bashkëveprimin e ndërsjellë ndërmjet sistemeve natyrore dhe humane, në të gjitha trevat shqiptare.

Ky program është ndërtuar duke marrë në konsideratë veçoritë konjitive, psikologjike e sociale të nxënësve dhe ofron mundësi të të nxënësve dinamik. Ai nuk mbetet thjesht në nivelin analitik të përshkrimit të dukurive e veçorive gjeografike të trevave dhe të rajoneve shqiptare. Përkundrazi, duke i vendosur ato në plan krahasues me njëri-tjetrin, programi synon të zhvillojë te nxënësit aftësi të analizës e të vlerësimit të tipareve natyrore, demografike, ekonomike e kulturore për çdo rajon dhe njësi gjeografike. Për më tepër, përmes kësaj lënde, nxënësit aftësohen të mendojnë në mënyrë kritike dhe krijuese mbi faktorët dhe kushtet e zhvillimit të qëndrueshëm të shoqërisë shqiptare dhe të njohin se si vlerat e qëndrimet ndikojnë dhe ndikohen nga mjedisi.

Kurrikula e lëndës "Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare" ka për mision të kontribuojë në përgatitjen e të gjithë nxënësve për të nxënë gjatë gjithë jetës dhe për të marrë pjesë në vendimmarrje që ndihmojnë në zhvillimin e tyre si individë dhe të komunitetit në nivel lokal, kombëtar e ndërkombëtar. Të kuptuarit e saj bën të mundur debatin dhe shkëmbimin e mendimeve ndërmjet nxënësve. Ajo u mundëson të gjithë nxënësve kërkimin shkencor, të menduarit problemzgjdhës, krijues dhe kritik. Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare, duke ofruar njohuri për tiparet e natyrës, pasuritë natyrore, popullsinë dhe aktivitetet e saj zhvillon ndjenjën e identitetit kombëtar, atdhedashurisë dhe ndihmon në krijimin e qytetarit të ndërgjegjshëm për mirëkuptimin, bashkëpunimin dhe tolerancën në vend, në rajon dhe më gjerë.

Në klasën e 12-të të gjimnazit me kohë të shkurtuar trajtohen veçoritë e përgjithshme fizike dhe humane të trevave shqiptare, ndërsa në klasën e 13-të analizohen tiparet specifike natyrore, demografike, ekonomike për çdo rajon, si ndikojnë veçoritë fizike dhe humane në proceset dhe fizionominë e rajoneve dhe nënrajoneve të Republikës së Shqipërisë, Republikës së Kosovës dhe të trevave të tjera shqiptare.

Programi i kësaj lënde, në këtë vit shkollimi prezanton rëndësinë e pozitës së trevave shqiptare në aspektin natyror dhe gjeopolitik; relievin dhe faktorët që ndikojnë në formimin e tij; popullsinë, ekonominë, faktorët që ndikojnë në dinamikën e tyre; vlerat unikale natyrore dhe historiko-kulturore të trevave shqiptare, si dhe ndikimin e shoqërisë njerëzore në cilësinë e mjedisve gjeografike dhe në shfrytëzimin e resurseve.

1. SYNIMI I LËNDËS

Programi i lëndës "Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare" synon që nxënës/i-ja:

- Të fitojë njohuri mbi shumëllojshmërinë natyrore dhe humane të trevave shqiptare; veçoritë natyrore, social-ekonomike, kulturore e mjedisore të rajoneve dhe ndërveprimin midis tyre;

- të zhvillojë aftësi për të parashikuar perspektivën e zhvillimit të trevave shqiptare dhe të bashkëpunimit midis tyre, si dhe bashkëpunimin e integrimin në nivel rajonal, europian e global.

2. OBJEKTIVA TË PËRGJITHSHËM

Në përfundim të këtij programi, nxënës/i, -ja aftësohet:

- Të analizojë dhe të vlerësojë modelet dhe shumëllojshmërinë e sistemeve natyrore dhe humane të trevave shqiptare; faktorët, kushtet, shkaqet që kanë kushtëzuar këto modele dhe shumëllojshmëri.
- Të vlerësojë lidhjet dhe marrëdhëniet ekonomike, kulturore dhe mjedisore ndërmjet trevave shqiptare dhe vendeve ku ato ndodhen, me Bashkimin Europian dhe vende të tjera të botës.
- Të shpjegojë ndikimin e zhvillimeve aktuale globale në botën shqiptare.
- Të përcaktojë dallimet rajonale, duke përdorur konceptet *rajon*, *nënrajon*, *zonë* etj.
- Të përdorë metodat dhe mjetet e kërkimit gjeografik për mbledhjen, vlerësimin, organizimin dhe interpretimin e informacionit.
- Të zhvillojë, përmes studimit të gjeografisë kombëtare, aftësitë qytetare, të cilat kontribuojnë në rritjen personale si individ, në përgatitjen për në jetë, në punë dhe në shoqëri.

3. OBJEKTIVA SIPAS LINJAVE

Linja: Rajonet

Përshkrim i linjës: Në këtë linjë, nxënës/i-ja analizon dhe vlerëson për çdo rajon tiparet specifike natyrore, demografike, ekonomike, duke i vendosur kështu në plan krahasues me njëri-tjetrin. Në këtë mënyrë, ai/ajo do të kuptojë ndikimin e veçorive fizike dhe humane në proceset dhe fizionominë e rajoneve dhe nënrajoneve të Republikës së Shqipërisë, Republikës së Kosovës dhe të trevave të tjera shqiptare.

Orë të sugjeruara: 33 orë

Bloku tematik	Objektiva
Rajonet gjeografike të trevave shqiptare	<p>Në përfundim të klasës së 13-të, nxënës/i,-ja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të identifikojë kriteret e përcaktimit të rajoneve gjeografike të trevave shqiptare, ndarjen rajonale të trevave shqiptare dhe tipat e rajoneve.
Republika e Shqipërisë	<p>Në përfundim të klasës së 13-të, nxënës/i,-ja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të analizojë tiparet specifike natyrore, demografike dhe ekonomike, që dallojnë Republikën e Shqipërisë nga trevat e tjera shqiptare dhe faktorët e diferencimit të saj rajonal; rajonet gjeografike; - të vlerësojë akset dhe drejtimitet e zhvillimit të ardhshëm të Republikës së Shqipërisë me shanset dhe mundësitë që ofron ajo për integrim rajonal dhe europian.
Rajoni Perëndimor	<p>Në përfundim të klasës së 13-të, nxënës/i,-ja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të përshkruajë veçoritë kryesore natyrore të rajonit Perëndimor dhe ofertat potenciale natyrore për zhvillim; - të evidentojë karakteristikat kryesore të popullimit të këtij rajoni, me fokus të veçantë rritjen e shpejtë të popullsisë dhe ndryshimet strukturore të saj; - të analizojë urbanizimin e shpejtë të këtij rajoni dhe rrjedhojat e tij; - të vlerësojë shumëllojshmërinë e hapësirave të prodhimit bujqësor e industrial dhe të sektorit tretësor, rrjetin e transportit dhe rolin e tij në prirjen e organizimit të ri hapësinor të rajonit; - të vlerësojë trashëgiminë natyrore dhe kulturore të rajonit për qëllime turistike etj.; - të parashikojë mundësitë e perspektivës së zhvillimit të rajonit; - të realizojë në grup një detyrë tematike mbi potencialet turistike të këtij rajoni dhe strategjitë për zhvillimin e tyre; * - të realizojë në grup një projekt mbi veçoritë e urbanizimit të këtij rajoni dhe pasojat e tij; - të krahasojë hartat ekonomike të zhvillimit të Rajonit Perëndimor në periudha të ndryshme.
Rajoni Verior dhe Verilindor	

	<p>të Republikës së Kosovës me shanset dhe mundësitë që ajo ofron për integrim rajonal dhe europian;</p> <ul style="list-style-type: none"> - të zhvillojë një projekt mbi mundësitë e ardhshme të integritit politik dhe ekonomik të Kosovës në Europë.
Trevat shqiptare në Serbi	<p>Në përfundim të klasës së 13-të, nxënës/i,-ja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të identifikojë trevat shqiptare në Serbi (Preshevën, Bujanovcin dhe Medvegjën), duke vlerësuar statusin politik, veçoritë specifike të tyre natyrore, demografike dhe ekonomike.
Trevat shqiptare në Maqedoninë Perëndimore	<p>Në përfundim të klasës së 13-të, nxënës/i,-ja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të vlerësojë statusin politik të trevave shqiptare në Maqedoninë Perëndimore me tiparet e veçanta natyrore, demografike dhe ekonomike, që i dallojnë ato nga trevat e tjera shqiptare.
Trevat shqiptare në Mal të Zi	<p>Në përfundim të klasës së 13-të, nxënës/i,-ja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të vlerësojë statusin politik dhe rëndësinë e pozitës gjeografike dhe gjeopolitike të trevave shqiptare në Mal të Zi, veçoritë e tyre natyrore, demografike dhe ekonomike.
Trevat shqiptare në Greqi	<p>Në përfundim të klasës së 13-të, nxënës/i,-ja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të analizojë kushtet specifike të trevave shqiptare në Greqi me vlerat e veçanta të tyre natyrore, demografike dhe ekonomike.

* Në bllokun tematik "Rajoni Perëndimor" është parashikuar të realizohet në grup një detyrë tematike mbi potencialet turistike të këtij rajoni dhe strategjitë për zhvillimin e tyre, ose një projekt mbi veçoritë e urbanizimit të këtij rajoni dhe pasojat e tij. Në këtë mënyrë, programi i ofron mësuesit mundësi të zgjedhë midis tyre atë që është më interesante për nxënësit, ose të punojë me 2 grupe brenda klasës, duke i dhënë secilit grup detyrën e tij.

4. KËRKESAT E LËNDËS “GJEOGRAFIA E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË DHE E TREVAVE TË TJERA SHQIPTARE” NDAJ LËNDËVE TË TJERA

Gjeografia	Matematika
Temat lidhur me lëvizjet demografike, rajonet social-ekonomike, zhvillimi i sektorëve të ekonomisë.	<ul style="list-style-type: none"> - Nxënës/i,-ja aftësohet: - Të mbledhë të dhënat statistikore, t'i përpunojë dhe t'i interpretojë ato matematikisht dhe grafikisht (tabela, grafikë, diagrame etj.).
Gjeografia	TIK-u
Në punët praktike, punën me projekte, në një pjesë të madhe temash.	<ul style="list-style-type: none"> - Nxënës/i,-ja aftësohet: - Të përdorë programet bazë (<i>Word, Power Point, Exel</i> etj.), që i duhen për përgatitjen dhe prezantimin e punëve të pavarura dhe të projekteve; - të kërkojë në internet të dhëna, informacion, harta tematike, fizike, imazhe satelitore etj.
Gjeografia	Historia
<p>Harta politike e trevave shqiptare.</p> <p>Organizimi administrativ i trevave shqiptare.</p> <p>Popullimi i trevave shqiptare.</p>	<p>Nxënës/i,-ja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të shpjegojë vendimet e Kongresit të Berlinit; - të përshkruajë vendimet e Konferencës së Ambasadorëve në Londër; - të njohë rezultatet e shpalljes së Pavarësisë; - të shpjegojë ngjarjet e luftës në Kosovë deri në shpalljen e shtetit të pavarur. - Të përshkruajë organizimin e Mbretërisë Ilire në bashkësi federative; - të përshkruajë organizimin e territorit shqiptar nën pushtimin romak; - të interpretojë ndarjen e trevave shqiptare në Perandorinë Bizantine në "thema", organizimin e trevave shqiptare në mesjetë. - Të argumentojë lashtësinë e popullit shqiptar; - të analizojë pushtimin osman dhe pasojat; - të përshkruajë Luftën e Dytë Botërore dhe pasojat e saj.

Trevat shqiptare në Kosovë.	- Të përshkruajë historinë e shkëputjes së Kosovës nga trojet shqiptare deri në shpalljen e Republikës.
Gjeografia	Gjuha shqipe dhe letërsia
Për të gjithë blloqet tematike.	Nxënës/i,-ja aftësohet: <ul style="list-style-type: none"> - Të interpretojë tekste dhe forma të ndryshme të komunikimit; - të përdorë aftësitë e komunikimit; - të përgatisë ese tregimtare, përshkruese dhe argumentuese; - të për zgjedhë informacionin e duhur në një vëllim të caktuar; - të shfrytëzojë teknikat e duhura gjuhësore, për të shkruar një detyrë tematike.

KËRKESA PËR ZBATIMIN E PROGRAMIT

Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare në klasën e trembëdhjetë të gjimnazit me kohë të shkurtuar do të zhvillohet me 1 orë mësimore në javë. Gjatë vitit shkollor do të zhvillohen gjithsej:

33 javë x 1 orë/javë = 33 orë mësimore vjetore.

Zbatimi i programit duhet të bëhet duke respektuar parimet e barazisë gjinore, etnike, kulturore, racore, fetare.

Objektivat e programit

Objektivat e programit janë të vlefshëm për të gjithë nxënësit. Kjo do të thotë se që të gjithë nxënësve duhet t'u jepet mundësia që të nxënë atë që përshkruhet tek objektivat. Realizimi i objektiveve në tema, kapituj, njësi dhe renditja e tyre është zgjedhje e lirë e zbatuesit të programit.

P.sh., objektivi "*Të analizojë rolin e sektorëve të veçantë të ekonomisë në zhvillimin e trevave shqiptare (ekonominë bujqësore, industrinë, tregtinë, transportin, turizmin, shërbimet dhe artizanatin)*" kërkon që të gjithë nxënësve t'u jepet mundësia të analizojnë rolin e sektorëve të veçantë të ekonomisë në zhvillimin e trevave shqiptare. Nëse një mësues nuk e bën këtë, nuk ka zbatuar programin lëndor.

Një objektiv përmbushet në nivele të ndryshme nga nxënës të ndryshëm. Mësuesi dhe autorët e materialeve mësimore duhet të mbulojnë të gjithë gamën e niveleve të nxënësve.

Një nivel arritjeje i këtij objektivi është identifikimi i sektorëve të ekonomisë. Një nivel më i lartë se ky është përshkrimi i sektorëve të ekonomisë dhe i karakteristikave kryesore të zhvillimit të tyre. Një nivel edhe më i lartë do të ishte analiza e rolit të këtyre sektorëve në zhvillimin e trevave shqiptare.

Orët mësimore

Programi i lëndës “Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare” për klasën e 13-të është ndërtuar në linja të strukturuar në blloqe tematike, që vijnë njëri pas tjetrit me renditje të caktuar, e cila jo domosdoshmërisht duhet të ndjekë të njëjtën ecuri (renditje) gjatë vitit shkollor.

Përdoruesit e programit duhet të respektojnë sasinë e orëve vjetore të lëndës, ndërsa ndarja e orëve sipas blloqeve tematike mbetet në lirinë e tyre. Mësues/i,-ja mund të vendosë të përparojë më ngadalë, kur vë re se nxënësit e tij/saj hasin vështirësi të veçanta në përmbushjen e objektivave të kapitullit, por mund të ecë më shpejt, kur nxënësit e tij/saj demonstrojnë një përvetësim të kënaqshëm.

Programi i lëndës "*Gjeografia e Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare*" në klasën e 13-të të gjimnazit me kohë të shkurtuar realizohet në 33 orë mësimore vjetore, prej të cilave afërsisht 70% e orëve mësimore janë për shtjellimin e njohurive të reja lëndore dhe 30% e tyre janë për përpunimin e njohurive (gjatë vitit shkollor dhe në fund të tij).

Përpunimi i njohurive

Përpunimi i njohurive përmban:

- Punët praktike.
- Vëzhgimet në terren.
- Përsëritjen brenda një kapitulli të njohurive bazë të tij (konceptet themelore).
- Testimin e njohurive bazë.
- Integrimin e njohurive të reja të një kapitulli me njohuritë e kapitujve paraardhës.
- Integrimin e njohurive të reja me njohuritë e lëndëve të tjera (Ndonëse këto integrame do të përshkojnë zhvillimin e çdo ore mësimore, gjatë përpunimit u duhet kushtuar kohë e posaçme).
- Projektin kurrikular lëndor.
- Përsëritjen vjetore (Pavarësisht nga ndarja në linja ose në kapituj, lënda duhet parë si një e tërë).
- Testimin vjetor (nuk është i detyruar).

Format, metodat, strategjitë dhe teknikat e të mësuarit duhet të jenë të shumta e të larmishme. Ato zgjidhen në përshtatje me përmbajtjen lëndore, por dhe me nivelin e nxënësve, gjendjen e bazës didaktike etj. Metodatat e të mësuarit shikohen jo vetëm si proces didaktik që pasurohet gjithnjë me elemente të reja, por edhe që duhet të zbatohen në mënyrë krijuese. Gjatë orëve të ndryshme të mësimit në lëndën “Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare”, metodatat ndërthuren me njëra-tjetrën, aq sa shpesh nuk mund t'i dallosh kufijtë midis tyre. Kështu ndodh me shpjegimin e bisedën, me metodën problemore e kërkimore etj. Prandaj, vëmendja e veçantë e mësuesit duhet drejtuar te lidhja organike e metodave të veçanta, që ai përdor brenda një ore mësimi. Mësues/i,-ja mund të përdorë metoda, të cilat janë të efektshme për të krijuar aftësi dhe qëndrime gjatë përpunimit të njohurive, të tilla si:

- Diskutimi në klasë.
- Debati.

- Projektet në grupe.
- Ekskursioni.
- Ese-ja etj.

Metoda që përdor mësues/i,-ja në këtë lëndë, nuk mund të jetë me rendimentin e duhur pa mbështetjen e mjeteve didaktike, ku vendin kryesor e zënë hartat e llojeve dhe të shkallëve të ndryshme, atlase, globe, skica, grafikë, foto, vjetarë statistikorë, manualë të të dhënave të elementeve klimatike, hidrografike, floristike, zoologjike, demografike etj. Vlera të mëdha për formimin e koncepteve të drejta gjeografike kanë vëzhgimet në terren, pasi në këtë mënyrë realizohet lidhja ndërmjet koncepteve abstrakte që nxënësit marrin, me objektet gjeografike të vrojtuara. Sa më të shumta të jenë vëzhgimet në terren, aq më të pasura e më të qëndrueshme do të jenë përfytyrimet që krijohen. Në shumë raste, boshllëqet që vihen re në përfytyrimet e nxënësve i plotësojnë hartat gjeografike, të cilat ndihmojnë jo vetëm në përvetësimin e koncepteve, por dhe për të kuptuar shpërndarjen hapësinore të objekteve dhe të dukurive gjeografike.

Punët praktike dhe projektet kurrikulare lëndore

Punët praktike përbëjnë një pjesë integrale të kësaj lënde. Ato janë ilustrim praktik i njohurive të fituara nga nxënësit, por njëkohësisht i shërbejnë dhe zhvillimit të një sërë aftësive, që kanë të bëjnë me mbledhjen, përpunimin dhe interpretimin e të dhënave (*p.sh.: të analizojë ecurinë e zhvillimit të popullsisë dhe të vendbanimeve në trevat shqiptare, përmes treguesve statistikorë, grafikëve etj.; të ndërtojë hartën e infrastrukturës rrugore të rajonit Juglindor duke evidentuar rolin e saj në integrimin dhe në bashkëpunimin me shtetet fqinje dhe më gjerë etj.*). Kjo lëndë krijon mundësi që nxënësit të zhvillojnë disa teknika matematikore, veçanërisht ato të shoqëruara me vlerësimin dhe manipulimin e të dhënave statistikore, ndërtimin e grafikëve etj. Meqenëse punët praktike janë pjesë e programit dhe kanë rëndësi të veçantë për realizimin me sukses të tij, rreth 8% e orëve të përgjithshme të planifikuara në klasë, u lihen këtyre veprimtarive.

Gjithashtu, gjatë orëve të përpunimit të njohurive, nxënësve duhet t'u krijohej mundësia të punojnë **detyra tematike** (*si p.sh., të vlerësojë, përmes një detyre tematike, problemet aktuale dhe të ardhmen e zhvillimit ekonomik të trevave shqiptare, duke i parë dhe trajtuar ato në kushtet e integrimit rajonal dhe europian*); **projekte kurrikulare** (*si p.sh., të realizojë një projekt, individual ose në grup, mbi mundësitë e zhvillimit në kushtet e reja të ndërtimit të korridorit Durrës-Prishtinë dhe të bashkëpunimit rajonal e më gjerë*) etj. Për realizimin e tyre, nxënësit kanë mundësi të përdorin teknologjinë, në mënyrë të veçantë pajisjet dhe kompjuterët.

Pjesë e përpunimit të njohurive është rishqyrtimi vjetor, i cili ka për qëllim të nxjerrë në pah dhe të përforcojë konceptet e metodat themelore të kësaj lënde. Rishqyrtimi mund të bëhet me anën e një projekti, detyre tematike me karakter individual ose grupi etj.

6. VLERËSIMI

Vlerësimi i nivelit dhe i cilësisë së arritjes së objektivave të përmbajtjes lëndore nga nxënësit është element i rëndësishëm i procesit të të mësuarit të lëndës “Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare”. Kjo lëndë, për vetë natyrën e gjerë të përmbajtjes së saj, mundëson shumë forma vlerësimi. Verifikimi i shkallës së përgatitjes së nxënësve duhet bërë përmes përdorimit të burimeve të ndryshme të njohurive, si: hartat, grafikët, skicat etj.

Vlerësimi i nxënësve mund të jetë:

- **Sistematik** (për çdo temë mësimore);
- **periodik** (në përfundim të çdo kapitulli);
- **semestral dhe vjetor**.

Ai mund të jetë përmbledhës ose formues, i planifikuar që në fillim të vitit ose i rastësishëm, në varësi të problemeve në procesin e mësimdhënies dhe të të nxënit. Vlerësimi mund të jetë gojor, me shkrim ose i ndërthurur. Këto forma vlerësimi duhet t'u krijojnë mundësi të gjithë nxënësve të vlerësohen në atë mënyrë, që është më e përshtatshme për to.

Vlerësimi me gojë, përveç kontrollit të përvetësimit të njohurive, i shërben zhvillimit të disa aftësive të domosdoshme për jetën, si aftësia e të shprehurit, të komunikuarit para një auditori etj. Kjo lëndë nuk e kushtëzon mësuesin të jetë strikt në vlerësimin e nxënësve në çdo orë mësimi, por i krijon mundësi mësuesit të vlerësojë nxënësin në vijueshmëri, në ecurinë e tij. Kjo mënyrë e të vlerësuarit të nxënësit me gojë në disa orë mësimi i bën ata të çlirohen nga emocionet dhe mësuesin të vlerësojë drejt dhe saktë njohuritë e nxënësve.

Vlerësimi me shkrim përfshin një mori formash, të cilat, në një masë të konsiderueshme, janë specifike për secilën lëndë. Ai mund të realizohet nëpërmjet teknikave të ndryshme, si: *veprimtarisë praktike, testimi, eseve, projekteve* etj. Njohja dhe vlerësimi i njohurive të fituara nga nxënësit plotësohet më tej edhe nga shënimet e vetë mësuesit. Mësuesi duhet t'i japë sistematikisht mundësinë çdo nxënësi, që të vlerësohet për parashtrimet e tij me shkrim, madje të vlerësohet duke shërbyer si një nxitës për t'i aftësuar më tej në komunikimin me shkrim. Vetë komunikimi me shkrim shkon përtej kufirit tradicional, "me letër dhe stilolaps" dhe përfshin dhe parashtrimet në trajtë elektronike.

Tema të caktuara të lëndës “Gjeografia e Republikës së Shqipërisë dhe e trevave të tjera shqiptare” ofrojnë mundësi për hartimin e eseve për probleme të ndryshme, p.sh., degradimi dhe shkretimi i peizazheve në Shqipëri. Gjatë përdorimit të esesë si mjet vlerësimi, mësuesi duhet të bëjë kujdes në strukturimin e saj dhe në paraqitjen sa më të kuptueshme të mënyrës së përgatitjes së saj.

Prezantimet mund të shoqërojnë detyrat me shkrim dhe mund të përdoren për vlerësime përmbledhëse në fund të një njësie, kapitulli, si dhe mund të shoqërojnë një raport të shkruar si pjesë e një projekti të madh. Këto prezantime mund të jenë pjesë e portofolit të nxënësit, në formë të shkruar apo elektronike (*Power Point, Word* etj.).

Mundësia e përdorimit në tema të caktuara të projekteve, në grupe apo individualisht, i krijon mundësi mësuesit të vlerësojë imagjinatën e mendimin krijues të nxënësve.

Mjaft të efektshme për matjen e rezultateve të arritjeve të nxënësve janë edhe testimet, të cilat mund të bëhen në fund të kapitujve, në fund të semestrit ose të vitit shkollor. Kjo kategori përfshin ato teknika vlerësimi, të cilat përdoren në situata të strukturuar për të matur njohuritë e nxënësve. Testet janë pjesë e rëndësishme e vlerësimit të njohurive të nxënësve.

Në këtë kategori mund të përfshihen:

- *Pyetjet me fund të hapur*, si p.sh.: "Cili është ndikimi ekonomik i turizmit në Shqipëri?" ose "Ç'pasoja sollë në mjedis hapja e tokave të reja në shpatet e kodrave në Shqipëri para viteve '90?"
- *Pyetjet me përgjigje të shkurtra*, si p.sh.: "Nënrajonet e rajonit Verior - Verilindor të Shqipërisë janë _____ dhe _____".
- *Pyetjet me kombinime*, si p.sh., "Lidh me shigjetë:

Kollona A

Liqeni i Prespës
Liqeni i Ohrit
Liqenet e Dumresë
Liqeni i Fierzës
Liqenet e Lurës

Kollona B

karstik
akullnajor
barazhi
artificial
bregdetar
tektonik"

- *Pyetjet me zgjedhje të shumëfishtë*, si p.sh.: "Në bregdetin e Adriatikut mbizotëron procesi i grumbullimit për shkak të:
 - a. Prurjeve të pakta të ngurta të lumenjve në det.
 - b. Prurjeve të mëdha të ngurta të lumenjve në det.
 - c. Lëvizjeve ulëse të pjesës më të madhe të bregdetit.
 - d. Amplitudës së madhe të baticave dhe zbaticave."
- *Pyetjet E vërtetë/E gabuar*, si p.sh.: "Lumi i Semanit formohet nga bashkimi i Devollit me Osumin".

E vërtetë E gabuar

Përcaktimi i blloqeve të përmbajtjeve lëndore që do të kontrollohen, sasia dhe niveli taksonomik i pyetjeve, sistemi i pikëzimit dhe mënyra e konvertimit në notë për çdo test vendosen nga mësuesit.